

ئێستراتیجیەتا وەرگێڕانا ئیدیۆمان دناڤهرا زمانی کوردی و فارسیدا

هدی عبدالقادر قاسم و سلیمان اسماعیل رجب

پشکا زمانی کوردی، کولێژا زمانان، زانکویا دهوک، هەرێما کوردستانی - عێراق

((مێژوو یا وەرگرتنا ڤه کولێنی: 16 نیسانی، 2018، مێژوو یا وەرگرتنا ڤه لافکرێنی: 27 خزیران، 2018))

پوخته

لێکولینا مه ل دور بابەتی ئێستراتیجیەتا وەرگێڕانا ئیدیۆمان دناڤهرا زمانی کوردی و فارسیدا، بۆ شلوڤه کرنا بابەتی، رێبازا وەسفیا بەراوردکاری هاتیه بکارهینان، ئەڤ هەردوو زمانە نێزیککی ئێکن ب تاپهت ژ ئالی ڤه رههنگیڤه، کومه کا په یڤ و دەرپرینین ههڤشک دناڤهرا ئەڤان هەردوو زماناندا یین ههین، ئیک ژ وان دەرپرینین ئاماده، ئیدیۆمن، ههروهسا دەرپرینین هه لگرتن مۆره کا کولتوو رینه، له ورا دی جیاوازی هه بن دناڤهرا ئیدیۆمین هەردوو زماناندا، د ئەڤی لێکولینیدا پتر گرنگی ب لایه نی وەرگێڕانی د ئیدیۆماندا هاتیه دان، زینده باری بۆ روونکرنا بابەتی په نا هاتیه برن بۆ دیار کرنا هه دهک لایه نین گرتای ب ئیدیۆمانڤه و هکو پیتاسه، تاپهت هندی، وەرگێڕان و ئیدیۆم، هاووتابرون د وەرگێڕانیدا، ئاریشن وەرگێڕانا ئیدیۆمان، ل دوامه یی ل گه ل بکارهینانا ئموونین پیندڤی ئێستراتیجیەتا وەرگێڕانا ئیدیۆمان دناڤهرا زمانی کوردی و فارسیدا هاتیه دیار کرن.

کلێلین لێکولینی: (وەرگێڕان، ئیدیۆم، ئیدیۆمین کوردی و فارسی، ئێستراتیجیەتا وەرگێڕانا ئیدیۆمان).

پیشه کی

سنوری لێکولینی: لێکولینا مه ل ئاستی لیکسیکۆلۆجی و ڤه رههنگی دایه، بۆ شلوڤه کرنا ئیدیۆمان مفا ژ وەرگێڕانی و هکو بابەت هک ژ زمانڤانیا پراکتیکی هاتیه وەرگرتن، سنوری جوگرافی لێکولینی زمانی کوردی ل گه ل زمانی فارسیه، هه رچه نده د زمانی کوردیدا پتر مفا ژ گوڤهرا به هه دینی هاتیه وەرگرتن. گرنگیا بابەتی: ڤه رههنگا هه ر زمانه کی کومه کا مه زن یا ئیدیۆم و دەرپرینین ئاماده تیدا هه نه و

ناڤونیشانی لێکولینی: ئەڤ لێکولینه ل ژیر ناڤونیشانی (ئێستراتیجیەتا وەرگێڕانا ئیدیۆمان دناڤهرا زمانی کوردی و فارسیدا) یه. رێبازا لێکولینی: بۆ وەسف کردن و شلوڤه کرنا ئیدیۆمان و چاره سه رکرنا بابەتی دناڤ تورا وەرگێڕانیدا و پیندڤاتیا لێکولینا بابەتی، رێبازا وەسفیا بەراوردکاری هاتیه بکارهینان.

تیدا و اتایا دهر برینه کا زمانی دهیته شه گوهازتن ژ زمانه کی بو زمانه کی دیتز. کومه لگه و ملله تین جوداجودا ب دریزاها میژووی ب رپیا وهر گپرانئ شایینه ئالوگوریا یه کیین زمانی بکن. ئیک ژ وان یه کیین زمانی نهوین وهر گپران تیدا هاتیه کرن و ههتا نهفرو دهینه وهر گپران و گهلهک بکاردهین ئیدیومن، ئیدیوم وهک بابه ته کی زمانی، د هه می زمانین جیهانیدا هه بوونا خوه یا هه ی، بهلی جیاوازییا ژینگه و کولتور و میژوویا زمانان بوویه نه گهری جیاوازییا پیکهاته و نافه روکا نهوان ئیدیومان ژ زمانه کی بو زمانه کی دیتز، هوسا زمان ته نها لیستهک نینه ژ پدیقان، بهلکو زمان کومه کا پدیف و دهر برینین هه لگرین میژوو و شارستانیهت و هزر و کولتور و ملله تان بخوه ده دگریت و پتر ئیدیوم دناق زمانیدا ب نهقی ئهرکی رادین، چونکی نهو هه لگرین موره کا کولتورینه، ژینگه و کولتور و داب و نهریتین ملله تان د ئیدیومین واندا دیاردین.

ئیدیوم وهکو بابه ته کی زمانی ژ گهلهک لایانانقه لیکولین ل سهر دهیته کرن، چ ژ لایی روخساریقه یان نافه پروکیقه، کو چهن دین بابه تین جوداجودا سه بارهت ئیدیومان په یادابن، ژ نهوان بابه تین جهی لیکولینی وهر گپران ئیدیومان دناقه را دوو زماناندایه.

نهو که سی ئیکه م جار گرنگی و لیکولینی ل سهر ئیدیومان دکهت، دی که قیته بهرامبه ری

روژانه ناخفتتکه رین زمانی زور بکاردهین، بهلی کیم لیکولینین زمانی بو هاتینه ته رخانکرن، سهره رای هندئ کو ئیدیوم به شه کی گرنگی پیکه تین کولتورین ملله تانه کو پدیقی ب لیکولینین بهراوردکاریه دناقه را کولتورین جوداجودادا، ب تایهت د پروسیسا وهر گپرانیدا پدیقیه پتر گرنگی ب ئیدیومان بهیته دان داکو لایه نی زانستی ئیستراتیجیه تا وهر گپران ئیدیومان دویر ژ بکارهینان وهر گپران ده قوده قاشاش ل بهر چا ببهیته وهر گرتن.

پشکین لیکولینی: ژبلی پیشه کی و نهجامان، لیکولین چهند ته وهر و سهره بابه تان بخوه ده دگریت، ب نهقی شیوهی ل خواری: ته وهری ئیکی تایه ته ب ئیدیومانقه و نهقان سهره بابه تان بخوه ده دگریت، نهوژی: (پیناسا ئیدیومی، تایه تمه ندین ئیدیومان)، ته وهری دووی تایه ته ب وهر گپرانیه و نهقان سهره بابه تان بخوه ده دگریت، نهوژی: (وهر گپران، ئیدیوم و هاوتابوونا د وهر گپرانیدا، جوړین هاوتابوونی، ئیدیوم و وهر گپران، ئاریشین وهر گپران ئیدیومان)، ته وهری سیی تایه ته ب ئیستراتیجیه تا وهر گپران ئیدیومان ژ زمانی کوردی بو فارسی.

1. ته وهری ئیکی : ئیدیوم

1.1. پیناسا ئیدیومان:

ئیک ژ پیناسین بو پروسیسا وهر گپرانئ دهیته بکارهینان نهوه، کو وهر گپران چالاکیه کا هزرییه،

ئیدیوم ئەو دەرپرین کو واتایه‌کا جیاواز ژ واتایا گشتیا پیکه‌ئین خۆ هەمی⁽⁴⁾. ئیدیوم زارافه‌که د بواری رێزمانی و لیکسیکۆلۆجییدا بکاردهیت داکو نامازی بده‌ته زنجیره‌کا په‌یفا کو ژ لایئ سیمانتیکی و سینتاکسیفه ده‌ینه سوردار کون داکو ئیک ئەرک بینن، ژ لایئ سیمانتیکیفه د شیاندا‌ینه واتایا په‌یقین وی به‌ینه کۆمکرن بو دیارکونا واتایا ئیدیومی و ژ لایئ سینتاکسیفه په‌یقین وان زۆربه‌یا جارن ریی نادهن ب گهورپینی د ده‌قین جیاوازا⁽⁵⁾. ئیدیوم دەرپرینه‌کا نه‌گۆره، رامانا وی ژ رامانا پیکه‌ئین وی ناهینه پیشبینی کون⁽⁶⁾. ئیدیوم کۆمه‌کا په‌یفایه ده‌می پیکه‌ ده‌ینه کۆمکرن رامانه‌کا جودا دده‌ن کو ئەو رامان یا جیاوازه ژ رامانا هەر په‌یقه‌کی جودا جودا، هه‌روه‌سا ئەو دەرپرین باهرا پتر د زمانی رۆژانه‌دا بکاردهین داکو ب شیوه‌یه‌کی هور دەرپرینی ژ ئەوان هزر و چه‌مکان بکه‌ن کو ب ریا په‌یقین جودا جودا نه‌هینه وه‌رگرتن⁽⁷⁾. ((ئیدیوم بریتییه له‌و تیکه‌لی و تیکچرژانه‌ی، که ناسایی دوو وشه‌ یان زیاتر پیکه‌ دینن و ئەو واتایه‌ی، که دینه کایه‌وه له‌ ئەنجامی ئەو تیکه‌لییه‌وه له‌ واتای که‌رتنه‌کانه‌وه یا له‌ پیوه‌ندی رێزمانی ئەم که‌رتانه‌ پیش بینی ناکریت))⁽⁸⁾.

ئیدیوم شیوازه‌کی دەرپرینییه‌ تایه‌ته‌ ب زمانه‌کی دیارکریقه، ساحله‌تا نه‌گورپی یا هەمی و ژ په‌یقه‌کی یان پتر پیکه‌ده‌یت، ژ واتا خوه یا فەرهنگی هاتیه

زۆربه‌یا پیناسین وی و تیکه‌لیا وان پیناسان ل گهل دەرپرین وه‌که‌ه‌ئین نیریکی ئیدیومان، هه‌رچه‌نده ل گهل به‌رفره‌ه‌بوونا لیکۆلینین ل سه‌ر ئەقان جوړه دەرپرینان و گرنگیدان ب دیارکونا تایه‌ته‌ندین وان، هه‌روه‌سا شیوی دروستبوونا وان ژ لایئ هزری و تیکه‌ه‌شتنی د بکاره‌ینانیدا بو مه دیاردیت کو ئیدیوم د سروشتی خوه‌دا مژدارن، هوسا فافارتن و پولینکونا وان بو مه ئاریشا په‌یدادکه‌تن کو چ ئیکگرتنه‌ک ل سه‌ر ئیک پیناسه نینه.

هنده‌ک لیکۆله‌ر وه‌کو کوپیر (coper) زارافی ئیدیومی ل ده‌ق وی میتافوری و لیکچواندن و گوتین مه‌زانان بخوه‌فه‌دگریته⁽¹⁾، هه‌روه‌سا هنده‌کین دیت د پیناسین دیارکریین تایه‌تدا چوارچووه‌دکه‌ن، د تیکه‌هی به‌رفره‌ه‌ وه‌سا سه‌ره‌ده‌ری ل گهل دکه‌ن کو ئەو میتافورین مرینه و نه‌گورن و کوتکرینه، به‌لی لیکۆلینین دیتین زمانفانیا ده‌روونی ریه‌کا دی بری و دیارکریه‌کو نه‌دروسته‌ب دەرپرین میتافورین نه‌گورین مری به‌ژمیرین⁽²⁾.

ئیدیوم جوړه‌کن ژ خیزانه‌کا مه‌زنا گرپین ناماده، ئەوژی: که‌لیشه، گوتین مه‌زانان، کوردین نه‌راسته‌وخوه، شیوازین ئاخفتنی، ... هتد نه‌کو هه‌می سه‌ره‌رای جیاوازا لایه‌نی واتایی و رێزمانی د تایه‌ته‌ندییا ریکه‌فتنیدا ده‌ه‌فشکن⁽³⁾.

دویر ژ و اتایا پیکهینین خو وهرگرته و نه‌و و اتایا نوی د ناؤ فهره‌نگا زمانیدا چه‌سپیه، ئاخفتنکه‌رین زمانی ل سهر د ریکه‌فتینه، مل ب ملی پهیقین دیتین زمانی بکاردهین، بو و اتاکرنا وان وه‌کو ئیک یه‌که سهره‌دهری ل گهل دهیته‌کر.

د زمانی کوردیدا هه‌ژماره‌کا زورا ئیدیومان، به‌رامبه‌ری وان پهیقین نه ئیدیومیین بنه‌ره‌ت نین، بو نمونه (دهست دریز، دهست کورت، حه‌فک ستور،...) به‌رامبه‌ری وان پهیقین نه ئیدیومیین ئاسایی بین هه‌ین، نه‌وژی (دزیکه‌ر، هه‌ژار، ده‌وله‌مه‌ند، ...)، به‌لی هنده‌ک ئیدیومیین مینا (زک ره‌ش، مل په‌حن، دونیا دیتی، نه‌زمان دریز، ...) به‌رامبه‌ری وان پهیقین نه ئیدیومیین ئاسایی نین.

2. ته‌وه‌ری دووی: وهرگیران

1.1. ئیدیوم و وهرگیران

ئیک ژ پیناسین وهرگیرانی پروسیسا فه‌گوهازتنا دهربرینه‌کییه ژ زمانه‌کی بو زمانه‌کی دیت، د نه‌فی فه‌گوهازتنیدا تنه‌ها وهرگیرانا پهیقین زمانی نینه، به‌لکو دهربازی فه‌گوهازتنا ریزمان و پیزانین هزر و روشنبیری و شیوازی نقیسه‌ریه، هه‌می زمانقان ل سهر نه‌وی چه‌ندی کۆکن کو ئیدیوم ئیکه ژ ئاریشین هه‌ره مه‌زنین وهرگیرانی و ئیک یه‌کا واتایی پیکده‌ینیت، ناهیه‌ ژ ئیکجودا‌کرن له‌ورا ده‌می دهیته‌ راقه‌کرن وه‌ک ئیک یه‌که بکاردهیت، ب نه‌فی چه‌ندی دهیته‌ هه‌ژمارتن ب ئیک یه‌که ل ده‌می دهیته‌ وهرگیران.

فه‌گوهازتن بو واتایه‌کا دیت کو خه‌لکی نه‌وی زمانی ل سهر د ریکه‌فتینه⁽⁹⁾.

ئیدیوم: ((بریتی یه‌له‌و دهربرینه‌ی که له‌ رواله‌تدا دانه‌ی ریزمانین، به‌لام له‌ ژیره‌وه‌ زر دانه‌ی واتاسازین له‌ سهری ریکه‌وو‌توون و خو‌یان له‌ زماندا چه‌سپاندوه‌ه))⁽¹⁰⁾.

1. 2. تاییه‌تمه‌ندیین ئیدیومان:

گلاسیر (Gläser) ئماژه‌دکه‌ته پینج ساخله‌تین بنه‌ره‌ت کو هه‌ردوو زانایا فیراندو و فلاقیل (Fernand and Flavell) ل سالا (1981) ده‌ستیشانکرینه، نه‌وژی:

1. واتایا دهربرینا ئیدیومی نه‌ده‌رئه‌نجامی واتایا پیکهینین ویه.

2. دهربرینا ئیدیومی یه‌که‌یه‌که‌کول به‌رامبه‌ری خو‌یان یه‌که‌یه‌که‌ده‌قاوده‌ق یا هه‌ی یان ب کیمی یه‌کین پیکهینین وی رامانه‌کا ده‌قاوده‌ق یا هه‌ی، هه‌رچه‌نده هه‌می پیکفه‌ ده‌قاوده‌ق ناهیه‌ شروه‌فه‌کر.

3. دهربرینا ئیدیومی یا نه‌گوره.

4. دهربرینا ئیدیومی د زمانه‌کی دیارکریدا ژ کومه‌کا په‌یقان پیکده‌یت.

5. دهربرینا ئیدیومی یا هاتیه‌ دروستکر⁽¹¹⁾.

ئیدیوم یه‌که‌یه‌که‌فه‌ره‌ه‌نگیه، فۆرمی په‌یقا دارژاو، په‌یقا لی‌کدای، گری و رستی وهر‌دگریت، لایه‌نی فۆرمی هه‌می گورانکاریین ریزمانی وهر‌ناگریت، واتایا وی یا بنه‌ره‌ت یا ئیکی ب ریکین مه‌جازی هاتیه‌ گوهورین و واتایه‌کا دیترا

گریدای واتایی و شینا وهرگیرانییه. ئەڤ پرنسیبه د وهرگیرانیدا ل نیڤا دووی ژ سەدی بیستی پەیدا بوویه، (یوجین نایدا) ئیکەم کەسە بانگەشە بو فی پرنسیبی دناڤه‌را زمانان و وهرگیراندا کری، بدیتنا وی وهرگیران ئەوه نێزیکترین هاوتابوونا سروشتی بو ناما زمانێ ژێدەر د زمانێ ئارمانجا بهیته دیتن، ئیک ژلایی واتاییڤه، دوو ژ لایی شیوازیڤه⁽¹²⁾.

2.2.1. جورین هاوتابوونی:

2.2.1.1. هاوتابوونا شیوهی (روخساری) (equivalence formally): ئەڤ جوری هاوتابوونی پشت بهستی (یستند) ل سەر ناما دهقی ژێدەر و دووباره به‌ره‌مه‌ینانا وی ژ لایی وهرگیرڤه د زمانێ ئارمانجا دکەت، ئانکو به‌ره‌مه‌ینانا نامەکا هاوتا یا ملکه‌چی تایه‌تیین زمانیین دهقی ژێدەریت، له‌ورا ئەم دشین هاوتابوونا شیوهی ب هندی وەسفکەین کو په‌یوه‌ندیا فورمیا هەدی دناڤه‌را پیکهاتا دهقی ژێدەر و پیکهاتا دهقی ئارمانج وەکو ل جه‌دانانا کاره‌کی ل جهی کاره‌کی دیتریان ناڤه‌کی یان رسته‌یه‌کی ب رسته‌کا دی⁽¹³⁾.

وهرگیرانا ئیدیومان ئاسته‌نگه‌که دکه‌ڤته به‌رامبه‌ری وهرگیریی، چونکی دروستبوونا ئیدیومان هەر وه‌کی بابته‌ین دیتزین زمانی، چ وه‌ک وشه‌یان ده‌سته‌واژه‌ د روون و ئاشکرانه، به‌لی سهره‌رای هندی هەر ئیدیومه‌کی ژبلی وی واتایا روون په‌یامه‌کا زیده‌تر یا هه‌لگرتی کو هه‌لگیرین کولتووری ملله‌تینه و کەسانین شاره‌زا د کولتووریدا دشین ئەڤی ئه‌رکی باشتر جیبه‌جی کەن، له‌ورا وهرگیریی ئیدیومان داکو یه‌کا زمانیا گونجای به‌رامبه‌ری وی ئیدیومی به‌ره‌مه‌ینیت، پیدڤیه‌ سهره‌رای شاره‌زایا زمانی شاره‌زایی د کولتووری زمانیدا هه‌بیت.

2.2.2. ئیدیوم وهاوتابوونا (equivalence) وهرگیرانی:

تیورا هاوتابوونی ژ گرنکترین تیورین وهرگیرانییه، به‌لکو تیورا وهرگیرانی- ب دیتنا گه‌له‌ک لیکوله‌ران - ل دور تیگه‌هی هاوتابوونی دزڤریت، ئەڤ تیوره‌ لیکولینی ل وان ریین کو بلندترین پلین هاوتابوونی دناڤه‌را دوو گوتاراندا یان دوو سیسته‌مین جیاوازدا په‌یدا کەن دکەت. پرنسیبا هاوتابوونی پتر ژ هەمی دوزین خودان مشتومر د بواری وهرگیرانیدا گرنکه‌کو ئەو

ژ	ئیدیوما فارسی	ئیدیوما کوردی	مه‌به‌ستاسه‌ره‌کی بو هه‌ردو زمانان	په‌یوه‌ندیا فورمی دناڤه‌را پیکهاتا دهقی ژێدەر و پیکهاتا دهقی ئارمانج
1	از پا افتادن	ژ پیا کەفتن	بینچاره‌ بوون	په‌یوه‌ندیا فورمی هه‌یه
2	بی چشم و رو	بی سەرو چاڤ	بی شەرم	په‌یوه‌ندیا فورمی هه‌یه روی بوویه سەر

2

سه‌ر وهرگپری پیدئی دکه‌ت ده‌قی ژیدهر وه‌سا ب وهرگپری ل دویف زمان و کولتوروی خوینده‌فانی ده‌قی نارمانج بیت⁽¹⁴⁾. ئە‌ف جوری هاورتابوونی ل سه‌ر ئیدییومان دگونجیت، چونکی وهرگپران ده‌قاوده‌ق شاشی تیدایه له‌ورا پیدئییه وهرگپری ئیدیومه‌کا هاورتا بو ئە‌وا د زمانی ژیدهردا هه‌ی د زمانی نارمانجا په‌یدابکه‌ت، بو نمونه:

. 2. 1. 2. هاورتابوونا دینامیکی (equivalence (dynamique): ئە‌ف جوری هاورتابوونی بو (نایدا) (1964) و(نایدا وتایر)(1969) دزفریت، کو ئە‌ف جوړه دووپاتی (ترکیز) ل سه‌ر خوینده‌فانی ده‌قی نارمانج دکه‌ت و هوسا ل سه‌ر ئە‌وی به‌رسفدانا هاورتا یان یه‌کسان ئە‌وا پیدئییه وهرگپران ل سه‌ر خوینده‌فانی خوه دروستبکه‌ت. ئە‌ف دووپاتکرنه ل

ژ	ئیدیوما فارسی	ئیدیوما کوردی	مه‌به‌ستاسه‌ره‌کی بو هه‌ردوو زمانان	وهرگپران ده‌قاوده‌ق کو دگهل کله‌سوری مه‌ ناگولنجیت
1	غزل خدا حافظی را خواندن	وه‌غه‌را دوماهی کر	وه‌فاتکرن (مردن)	غه‌زه‌لا خاتر خاستنی خواند
2	از جا در رفتن	ناگری ژ نا‌ف چافان دچیت	توره بون	ژ جهی خو ده‌رچوو
3	سر از پا نشناختن	رابوون چه‌پا	که‌یفخوش بوون	سه‌ر ژ پیا نه‌نیاسین

2

- به‌ره‌مه‌هینانا پیکه‌اتا زمانی نارمانج کو یا وه‌که‌ه‌ثبیت بو پیکه‌اتا زمانی ژیدهر.
- به‌ره‌مه‌هینانا هاورتایین شیوازیین بهینه‌قه‌بیلکرن(مقبوله).
- به‌ره‌مه‌هینانا به‌رسفدانه‌کا هاورتا ل سه‌ر خوینده‌فانی نارمانج⁽¹⁵⁾.

. 3. 1. 2. هاورتابوونا یه‌کسان (effet equivalent): ئە‌ف جوړه وه‌سا په‌یدادبیت ده‌می به‌رسفدانه‌کا هاورتا ل ده‌ف خوینه‌ری ده‌قی نارمانج به‌ره‌مه‌به‌یت، نانکو ئە‌ف به‌رسفدانه‌کا که‌ه‌ثبه‌ ژیر رپکیفا کولتور و زمانی ژیدهردا، به‌لکو ملکه‌چی پیدئیاتیایا زمان و کولتوروی خوینه‌ری ده‌قی نارمانج دبیت، له‌ورا (نایدا) چوار نارمانجا بو بده‌ستقه‌هینانا ئە‌فی به‌رسفدانی ددانیتن، نه‌وژی:

2. 3. نارپشین وهرگپران ئیدیومان:

د گه‌له‌ک ژیدهراندا داکوکی ل سه‌ر ئە‌وی چه‌ندی ده‌یته‌کرن کو ئیدیوم نارپشه‌که ژ نارپشین وهرگپرانی. (پالمه‌ر) ئیدیومان ددانیته د نا‌ف زمانه‌کی

- رپکیفکرنا (تکیف) واتایا ده‌قی ژیدهر ب رستین خوه‌فه‌ل دویف پیکه‌اتا زمانی نارمانج.

ناسایی بکاربینیت کو هه‌رده‌م مروڤ دهستی خوه
ددانیتته سه‌ر تشته‌کی، هه‌روه‌سا وه‌کو ئیدیوم ژی
دهیت ب واتایا سه‌پاندن و کونترولکرنی، بۆ
نمونه (ئه‌وان دهستی خوه دانا سه‌ر مالی وان).

ئه‌ڤ چهنده گریڤدایه ب راده‌یا لوژیکیا پیکهاتاتا
واتایا حه‌رفییا ئیدیومان، کو هندی لادانه‌کا
لوژیکی د ئیدیومیڤدا هه‌بیت وه‌رگیپان و نیاسینا
وی وه‌ک ئیدیوم دی ئاسانتربیت، بۆ نمونه د زمانی
کوردیدا (سه‌ری خو خوار) واتایا ئیدیومی دهیتته
پیش چونکی نه‌لوژیکیه که‌سه‌ک سه‌ری خو وه‌کو
ئه‌ندامی جه‌سته‌ی بخوت، هه‌روه‌سا ئیدیوما (باران
یا ژ نهد و ئاسمانان دهیت)، نه‌لوژیکیه باران ژ
نهدی بهیت، به‌لکو ئه‌ڤه ئیدیومه کو مه‌ره‌م ژی
بارانه‌کا زورا دهیت، هه‌روه‌سا ئه‌ڤ چهنده د
رستاندا پتر دیاردیت ب تاییدت وه‌سفکرنا
تشته‌کی یان که‌سه‌کی، بۆ نمونه دهمی دیترین
(ئه‌و که‌سه بقری مه‌لایه)، نه‌لوژیکیه مروڤه‌ک
بیتته بقر، له‌ورا بقری مه‌لای ئیدیومه، هه‌روه‌سا
ئیدیوما (لیقه‌ک ل نهدی ئیک ل ئاسمانی) پیکهاته‌کا
واتایا نه‌لوژیکی یا هدی و هوسا واتایا ئیدیومی
ئیکسه‌ر دهیتته پیش، د زمانی فارسیژیدا هه‌مان
نمونه نه‌لوژیکی بین هه‌ین.

– سر کسی را خوردن بۆ ئه‌گه‌ری مرنا
که‌سه‌کی. (سه‌رکه‌سه‌کی خوار)
– تیغ کشیدن افتاب هه‌لاتنا روژی (تیی تافی
ده‌رکه‌فت)

تایه‌تدا و دیتریت د شیاندانینه ب ساناهی بۆ
زمانه‌کی دیتر بهینه وه‌رگیپان⁽¹⁶⁾

ئیکه‌م خالا وه‌رگیپ د وه‌رگیپانا ئیدیوماندا
تووشدیت، نیاسینا وانایه، کا ئه‌و ئیدیومه یان نه،
(مونا بایکه‌ر) (mona baker) د په‌رتوو کا خوه‌دا (in
other words) دیتریت: ئاسته‌نگا ده‌ستنیشانکرنا
ده‌ربرینه‌کی کا ئه‌و ده‌ربرین ئیدیومه یان نه،
گریڤدای شیانا رافه‌کرنا وی یا ده‌قاوده‌قه و ئه‌و
نیاسین دی بساناهیتریت ده‌می واتایا وی یا
مه‌جازی یا روونبیت و دی وه‌رگیپ ژ شلوفه‌کرنا
ده‌قاوده‌قا وان ده‌ربرینان دویره‌کفیت و بساناهیتر
دی نیاسیت و هندی دوو واتایان بخوه‌ڤه‌بگریت کو
ئیک ژ وان ده‌قا وده‌ق بیت و یا دیتر ئیدیومی بیت
دی وه‌رگیپان و نیاسینا واتایا وی ئالوزتر و ب
زه‌مه‌ت بیت، بۆ نمونه د زمانی ئینگلیزیدا (it is
raining cats and dogs) بۆ نمونه نابیت ئاسمان بارانا
کتک و سه‌یان بکه‌ت، به‌لکو ئه‌و درکه‌یه بۆ
بوشاتیا بارانی و هوسا دویره‌کفتنا ئه‌ڤی ده‌ربرینی ژ
راستی دی واتایا وی بساناهی هیته نیاسین، بۆ
نمونه (mettre la main sur) ده‌ستی خو دانا سه‌ر،
دوو واتاین هه‌ین ئیک ده‌قا وده‌ق و یا دیتر
واتایه‌کا مه‌جازی هه‌یه کو ب رامانا سه‌پاندن و
کونترولکرنییه، هوسا وه‌رگیپ دی توشی شاشیی
بیت و دیت ده‌قا وده‌ق وه‌رگیپیت⁽¹⁷⁾. د زمانی
کوردیدا هه‌مان ئیدیوم یا هه‌ی، نه‌وژی (ده‌ستی
خوه دانا سه‌ر...) دیت مروڤ وه‌کو ده‌ربرینه‌کا

هه‌فالبه‌ندی، ئیدیوم، میتافور، ... ئەڤ ئاریشه پیدادبن⁽²⁰⁾.

ئەڤجا چاوا ئەگەر ئیدیوم بچۆ هه‌لگرا ئەفان ئاریشان هه‌میا بیت کو جاران دبنه هه‌فواتا و جاران فره‌واتانه، هه‌فالبه‌ندیه‌کی پیکدهین، زیده‌باری واتایا میتافوری و زور جاران ب واتا نه‌ئیدیومیژی دهین.

زیده‌باری گه‌له‌ك جاران د ناڤ زمانه‌کیدا فالاتیا فره‌هنگی بۆ ده‌برینه‌کی یا هه‌ی، بۆ نمونه:

- فره‌واتا: دکوردیدا: گوهدان: 1: گوھی خو دایی (گوهداری).

2: گوھی خو دایی (پوبته‌پیکرن و خودانکرن).

دفارسیدا: سرکسی را زیر اب کردن : 1 : بن ناڤ کرن

2: ژناقبرن

- هه‌فواتا: دکوردیدا: دفنا وی یا ل ئاسمانی = دفن بلند.

دفارسیدا: پا برهنه = دست تنگ (هه‌ردوو ئیدیوم ب راما نا کهسه‌کی فه‌قیر دهیت).

ناخن خشك = دست بسته (به‌خیل و ره‌زیل)

- واتا نه‌ئیدیومی و ئیدیومی: دکوردیدا: ئەڤی ده‌رگه‌ی بگه‌: (ب هه‌ردوو راما نا بکاردهیت راما نا ئیدیومی و نه‌ئیدیومی)⁽²¹⁾.

1: واتا نه‌ئیدیومی گرتنا ده‌رگه‌ی

2: واتا ئیدیومی ل سه‌ر فی بابته‌تی نه‌ ئاخفه.

- چراغه‌ی ذهن روشن بودن تیگه‌هشتن (تیگه‌هشتانا کهسه‌کی یا باش بیت)

- در صلح بر روی هم بستن به‌ره‌ه‌قبوون بو شهری (لبه‌ریک راوه‌ستان)

- از گاه کوه ساخته تشنه‌کی بچویک و بی‌قیمه‌ت بهیته مه‌زنکرن (ژ میشی دکه‌ته گامیش)

د وه‌رگیپانا ئیدیوماندا کومه‌کا ئاریشان پیدادبن، وه‌کو (ئاریشین کولتووری، ئاریشین فره‌هنگی، ئاریشین شیوازی، ...) و ئاریشین وه‌رگیپانا ئیدیومان بۆ سی هۆکاران دزقرن، ئەوژی: (18)

1. سروشتی مه‌جازیی ئیدیومان.

2. جیاوازی ژینگه‌هی یان چوارچووڤی کولتووری ژ زمانه‌کی بۆ زمانه‌کی دی.

3. نه‌زانینا ئەوان هۆکار و ئەگه‌رین گریدای ب دروستبوونا ئیدیومانقه.

ئاریشین وه‌رگیپانا ئیدیومان بۆ سی لایه‌نین گرنگ دابه‌شدبن، ئەوژی:

2. 2. 1. ئاریشین گریدای ب فره‌ه‌نگیقه (lexical problems):

ئەڤ ئاریشه ل وی ده‌می پیدادبیت ده‌می په‌یف یان ده‌رپین یا مژدارو نه‌روونبیت یان خه‌له‌ت واتایا وی بهیته راقه‌کرن یان نه‌یا ناسیاربیت ل ده‌ڤ وه‌رگیپری⁽¹⁹⁾، ژ نه‌نجامی هه‌بوونا هه‌فواتا، فره‌واتا،

- د فارسیدا: بی دست و پا : 1: واتایا نه‌ئیدیومی بی دست و بی
- 2: واتایا ئیدیومی بکیرنه‌هاتی
- بو رونکرنا نه‌قی بابه‌تی نمونین پیتر ل سهر زمانی کوردی دی دهینه دیار کرن:
- بهر خو راوه‌ستیان: ب گه‌لهک رامانا دهیت وه‌کو:
- 1: ئاگه‌ ژ خو بوون، بو نمونه (هه‌می گاڤا نه‌و بی ل بهر خو راوه‌ستیایه).
- 2: خزمه‌تکرن، بو نمونه (کچه‌کا باشه و ل بهر دهیک و بابین خو یا راوه‌ستیایه).
- 3: پاراستنا ره‌وشتی، بو نمونه (خه‌لک به‌حسی ته دکهن، پیچه‌کی ل بهر خو براوه‌سته).
- بو خو ددانیت:
- 1: بو خو رادکته، بو نمونه (نه‌و هزارا که‌سی ناکته بهس بو خو ددانیت).
- 2: ته‌نھا قیমে‌تی دده‌ته خو، بو نمونه (نه‌و که‌سی ب چ حساب ناکته بهس بو خو ددانیت).
- بیهن فه‌دان:
- 1: پشو، بو نمونه (سوبه‌هی بیهن فه‌دانا ئاساییه ل هه‌می دام و ده‌ز گایین حکومه‌تی).
- 2: بو دهمه‌کی کورت مروڤ بیهنه خو فه‌ده‌ت، بو نمونه (من زور شولین کرین، دی بیسته‌کی بیهنه خو فه‌ده‌م).
- ژیهاتن:
- 1: ده‌می تشتهک یان جلکهک جوانبیت ل بهر که‌سه‌کی، بو نمونه (چهند نه‌و کراسه ژ ته دهیت).
- 2: پیچیبوونا نه‌نجامدانا کاره‌کی، بو نمونه (ژ ته دهیت تو بو خو نه‌وی ترومبیلی بکری).
- د سهر داچووی (غافل):
- 1: بی ئاگه‌ه‌بووی (غافل)، بو نمونه (ئازاد بی د سهر داچووی).
- 2: تژیوو، بو نمونه (ئاڤ یا د سهر داچووی).
- دل لی هوین کرن:
- 1: کاری وی دڤیا کر، بو نمونه (هه‌تا نه‌و شول ب جه نه‌هاتی دل من هوین نه‌بوو)
- 2: تولا خو فه‌کر، بو نمونه (من دل خو لی هوینکر)
- چوو به‌راهی:
- 1: پیشوازیکرن، بو نمونه (چوو به‌راهیا برای خو ل سنوری)
- 2: چوو د ریکا ویدا، بو نمونه (چوو به‌راهیا وی دی زهر به‌کی لی‌ده‌ت)
- مایه د له‌پیدا:
- 1: بدوماهی نه‌هاتی، بو نمونه (لیکولینا من یا مایه د له‌پین مندا)
- 2: نه‌هاتیه فروتن، بو نمونه (نه‌و سه‌یاره یا مایه د له‌پین مندا)
- 3: هاته‌گرتن : بو نمونه (ئازاد دو‌هی ما د له‌بی پولیساندا)

- هاتن خاری:

1: لیقه‌بوون ژ هنده‌ک لایه‌نین بریارا، (راگری کولیشی ل ناخفتنا خو هاته خواری)

2: ژ توره‌ییا خو قه‌بوون، بو نمونه (پشتی من دگه‌ل ناخفتنی هاتن خاری)

- ل سه‌رخو:

1: شیانین له‌شی و تهن‌روستی یا باشه، بو نمونه (بابی من هیژ بی ل سه‌رخویه)

2: کی‌مکرنا له‌زاتی، بو نمونه (ئه‌فرو سه‌قایی نه‌گو‌نجایه له‌ورا پیدفیه شوفیری مه‌ل سه‌رخو بیت د هازوتنا ترومبیلیدا)⁽²²⁾.

2. 2. 3. 2. ناریشین ریژمانی و پیکهاتا زمانی (grammatical and structural problems): ئه‌ف ناریشه ل وی ده‌می په‌یدادبن ده‌می ئیدیوم دناؤ رستیدا ده‌یته بکارهینان و جیاوازیین ریژمانی دناقه‌هرا هه‌ردوو زماناندا هه‌بن، ب تایه‌ت لایه‌نی ده‌می، ره‌گه‌ز، ناسیاری، نه‌ناسیاری، ریکه‌فتن، ریژه، شیواز، ...

2. 2. 3. ناریشین کولتووری (cultural problems): ئیدیوم: کومه‌کا په‌یقانه، ده‌ربینه‌کا به‌ره‌ه‌ف پیکده‌یین، د نا‌ه‌روکا خو‌دا میتافورن و بو نیاسینا وان پیدفی ب هنده‌ک پیرانینین بنچینه‌بی یان بسپوژی هه‌یه کو ده‌یین بکارهینان دناؤ کولتووره‌کیدا و هه‌می که‌سین د ناؤ ئه‌وی کولتووریدا تیدگه‌هن⁽²³⁾. ناریشه ل وی ده‌می په‌یدادبن ده‌می قه‌ه‌تیا ن دناقه‌هرا کولتووراندا

هه‌بیت، یولی (yowelly) و لتاویش (lataiwish) دیژن هندی قه‌ه‌تیا ن و دویراتی دناقه‌هرا هه‌ردوو کولتووراندا زیده‌تریت، دی وهرگیان ب زه‌مه‌تریت⁽²⁴⁾.

هه‌روه‌سا جاران جه و سه‌قا د هنده‌ک ئیدیوماندا جیاوازیی دیاردکه‌ت، بو نمونه د زمانی کوردیدا په‌یقین ده‌ربینی ژ (سه‌رمایی) دکه‌ن رامانین نه‌خوش دده‌ن، بو نمونه ئیدیومین (دلته‌زین، ناخفتن سار، ته‌زته‌زینک، خه‌مسار، تامسار، خوه‌سارکرن، خوینسار، دل‌ساربوون، ...)، هه‌روه‌سا گه‌رم رامانین چاک دده‌ت (پشتگه‌رم، خوینگه‌رم، به‌ریکا گه‌رم، سه‌رگه‌رم، ...)، به‌لی به‌رامبه‌ری ئه‌وی د زمانی عه‌ره‌بیدا ئیدیوما (برد الله قلبک) ب رامانه‌کا چاک و پوزه‌تییف بکارده‌یته، ئه‌وژی ژ به‌ر سه‌قایی هه‌ردوو ده‌قه‌را دژی ئیکه، عه‌ره‌ب ل گه‌رماتیا جهی خو پیدفی ب ته‌زیاتی هه‌یه دا خوشیه‌ک بو په‌یدابیت به‌رامبه‌ری سه‌قایی کوردستانی کورد پیدفی ب گه‌رمی دهن⁽²⁵⁾. هنده‌ک جاران جیاوازی کولتووری دوو زمانان یان پتر دبیته ئه‌گه‌ری په‌یدابوونا ناریشان د وهرگیانیدا، ژ ئه‌وان پیناسین زورین بو کولتووری هاتینه‌کرن دوو ناراسته دیاردبن، ئه‌وژی:

1. کولتوور هه‌می ئه‌و به‌ها و باوهری و پیقه‌ر و راقه‌کرنین هوشه‌کی و هیمایی و ئایدلوجیانه و هه‌ر به‌ره‌مه‌کی هوشه‌کی بی ب ئه‌وی شیویه.
2. کولتوور ئماژه‌دکه‌ته شیوی گشتی بی ژیا نا ملله‌ته‌کی و په‌یوه‌ندیین که‌سایه‌تی دناقه‌هرا

خهلکی ئەوی ملله‌تیدا، هه‌روه‌سا ئاراستین وان⁽²⁶⁾. چونکی ئیدیۆم هه‌لگرین سه‌ربوور و کولتووری ملله‌تانه. د هه‌رگیپ‌انیدا ئەم دکه‌ڤینه د شاشیاندا، بۆ نموونه د هه‌رگیپ‌انا ئیدیۆمی کوردیدا بۆ زمانه‌کی و هه‌کو زمانی ئینگلیزی یان عه‌ره‌بی، یان فارسی، ئەم دکه‌ڤینه دناڤه‌را دوو شارستانیه‌تاندا و دناڤه‌را دوو کولتوورین جودادا، بۆ نموونه زمانی کوردی خودان موّره‌کا روژه‌هلاتی و ئیسلامی و کورده‌وارییه‌ کو جیاوازه ژ کولتووری زمانی ئینگلیزی، هه‌روه‌سا جاران ژبلی تیکه‌لکرا و اتا ئیدیۆمی و واتایا ده‌قاوده‌ق، هه‌رگیپ‌ل ده‌می ب هه‌رگیپ‌انا کولتووری ده‌ڤه‌ره‌کی رادبیت توشی

ناسته‌نگان دبیت، بۆ نموونه هنده‌ک ئیدیۆم گریڤای ده‌ڤه‌ره‌کا دیارکرینه و نه‌گه‌ر هه‌رگیپ‌ل د هه‌رگیپ‌انیدا بی شاره‌زانه‌بیت دی توشی شاشی بی، وه‌کو نموونین (که‌زانین ئورمانیا، ته‌کلیفین بامه‌رنیا، خوه‌ل تیلل حوکمه‌تی نه‌ده، نه‌سونه‌تکری، ...)⁽²⁷⁾.

زیده‌باری ئەوی چهن‌دی ژيانا مروڤایه‌تی ل سه‌ر روپی عه‌ردی هنده‌ک سه‌ربوور و کریار و سالو‌خدانین هه‌ڤشکین هه‌ین دناڤه‌را ملله‌تین جیاوازا، ئەڤ موّرا گشتگیر د ئیدیۆماندا دیاردبیت ده‌می هه‌ژماره‌کا زوړا ئیدیۆمان د زوړه‌یا زماناندا وه‌که‌ڤن، بۆ نموونه:

کوردی	فارسی	عه‌ره‌بی
ده‌ست درێژ	دراز دست	طویل الید
رۆی سپی	روی سپید	ابيض الوجه
ئه‌زمان درێژ	زبان دراز	طویل اللسان
بی نان و خویی	بی نان و نمک	بلا خبز و ملح
یاری ب ناگری کرن	با‌اتش بازی کردن	اللعب بالنار
خوینمێژ	خون خوار	مصااص الدماء
رۆی ره‌ش	روسياه	اسود الوجه
به‌خت ره‌ش	سیاه بخت	حظ اسود
ژێرده‌ست	زیر دست	تحت الید
ده‌سته‌پاک	دسته‌پاک	نظیف الید

پراگه‌هاندنی و نقیسارین فهرمیدا بکاردهین، هه‌روهسا ئیدیومین (نه زانی بخت، بقری مه‌لای، روی رهش، کرمی وی بشکیت، ...) د فارسیدا کمپوت هلو(سه‌یارا تژی کچک)، مگسی شدن(توره بوون)، میرزا مقوا (مروڤی لهق و لوق و زه‌عیف)، پاناسونیک (کچه‌کا گه‌له‌کا جان) ، باتری قلمی (مروڤه‌کی رهق و هسک) د شیوازی نزم و د ناڤ خه‌لکی ئاساییدا، ئانکو زمانی بازارکیدا بکاردهین.

هوسا ده‌می وهرگیپ نه‌فان ئیدیومان وهردیگیت ب تاییهت نه‌گهر په‌یقه‌کا ئاسایی به‌رامبه‌ری وان بینیت، دی کیماسی د وهرگیپانیدا هه‌بن، چونکی ئیک ژ بکارهینان و هوکارین دروستیونا ئیدیومان بو مه‌ره‌مین شیوازی بوویه.

وهرگیپ نه‌گهری سه‌ره‌کیی به‌هرا پترا ئاریشین وهرگیپانییه کو پیدقییه به‌ری هه‌ر تشته‌کی نه‌م وهرگیپه‌کی نمونه دروستبکه‌ین، پاشی ده‌ست ب وهرگیپانی بکه‌ین، (د وهردیگپانیدا مه‌ پیدقی ب سوپه‌ر وهرگیپه‌کییه وهرگیپانی بکه‌ت، هه‌ر چه‌نده نه‌فه ب زه‌مه‌ته، به‌لی هه‌ر چه‌وابیت پیدقییه وهرگیپری شاره‌زاییه‌کا باش ل سه‌ر کولتور و زمان و ریزمانا نه‌وان زمانان هه‌بیت نه‌وین کول سه‌ر کاردکه‌ت ، چونکی پروسیسا وهرگیپانی تهنه‌ا وهرگیپانا فهره‌نگه‌کی بو فهره‌نگه‌کا دیتزینه، به‌لکو وهرگیپان ده‌ربازی گه‌له‌ک بواران دبیت، وهرگیپری ژبه‌ر ئالوزیا ژبانی و

هه‌روهسا رولی وهرگیپانا ده‌قاوده‌ق وه‌کریه کو زوره‌یا ئیدیومان د هنده‌ک زماندا بینه هه‌ڤشک، بو نمونه:

وهرگیپان پروسیسه‌کا که‌فتاره و ل شارستانییه‌تین که‌فتار گرنگی و کار پی هاتیه‌کرن، ژ که‌فتن وهره به‌ره‌مین رۆژه‌لاتی بو رۆژنافی و به‌روڤاژی هاتینه وهرگیپان و دبیت نه‌گهر تیگستین که‌فتن هه‌بن و لیکولین ل سه‌ر به‌ینه نه‌نجامدان، دی هه‌ژماره‌کا زورا ئیدیومین هه‌ڤشک د بنیاتی خوه‌دا د وهرگیپای بن، باشترین نمونه بو نه‌فی چهندی گه‌له‌ک ئیدیومین دناڤ قورتانا پیرۆزدا بو زمانی کوردی بین هاتینه وهرگیپان، وه‌کو (روسیسی، روبره‌ش، ده‌ستدریژ، ...) (28). نه‌فان نمونان هه‌مان فورم د زمانی فارسیدایا یی هه‌ی، نه‌وژی: (روسفید یا روسپید، روسیاه، دراز دست، ...).

2.2.3.4. ئاریشین شیوازی (stylistic problems): شیواز ده‌ینه هه‌ژمارتن پشکه‌ک ژ واتایی، شیواز ل ده‌می وهرگیپانی چهندين ئاریشان په‌یدادکه‌ت، هنده‌ک زانایا پله بو شیوازی ده‌ستنیشانکرینه، بو نمونه زانا (Matrin Joos) پیچ پلا دیاردکه‌ت، نه‌وژی: (رهق، فهرمی، نه‌فهرمی، بازارکی، سه‌قه‌ت) (29). زور ئیدیوم ده‌ربازی نه‌فان شیوازان دهن. گه‌له‌ک ئیدیوم هه‌لگرتن شیوازه‌کی فهرمینه وه‌کو ئیدیومین (ده‌ستدریژی، ده‌ست دریژ، له‌شفروش، بن دیوار، ...) کو نه‌ڤ جوړه ئیدیومه‌ل جهی په‌یقین فهره‌نگین وان بین ئاسایی د

3 ته‌وه‌ری سیی: ئیستراتیجیه‌تا وه‌رگیپانا

ئیدیومان

3. 1. وه‌رگیپانا ده‌قاوده‌ق: ئه‌وه‌زی بکارهینانا
ئیدیومه‌کا هه‌مان فورم و هه‌مان واتایه⁽³¹⁾، بۆ
نمونه: گه‌له‌ک ئیدیوم د ناقبه‌را زمانێ کوردی و
فارسیدا د هه‌فیشکن، وه‌کی:

به‌رفه‌هه‌بوونا کولتور و زمانان نه‌شیت کونترولی
ل سه‌ر ئه‌وان زمانین وه‌ر دگیپت بکه‌ت، له‌ورا
ژبه‌ر وی نه‌کونترولی هه‌ندک جارن ئاریشین
مه‌زن رپیده‌ن، ل گه‌ل هه‌ندی ئه‌م دووپاتی ل
سه‌ر ئه‌وی چه‌ندی دکه‌ین کو وه‌رگیپان
پروسیسه‌کا ئاسان نینه و ب رپژا 100% ب دروستی
ناهیه‌ته ئه‌نجامدان⁽³⁰⁾.

ئیدیوم کوردی	ئیدیوم فارسی	واتا بو هه‌ردو زمانان
ب دارفه‌کرن	به داراو بختن	سینداره‌دان
به‌خت ره‌ش	سیه‌روز (سیاه بخت)	به‌دبه‌خت و بی شه‌نس
بی نان و خوی	بی نان و نمک	نه‌سویاسگوزار
خوینمیژ	خون خوار	بی ره‌حم و زۆردار
رح سفک	سبک روح	مروفه‌کی ساده
دونیا دیتی	جهان دیده	خودان نه‌زمون
ژیا که‌فتن	ازیا افتادن	نه‌شیت چ کارا بکه‌ت
پوی ره‌ش	روسیاه	شه‌رموزار
پوی سی	روسپید یا روسفید	پاقژ، بیگونه‌ه، سه‌رفه‌راز
چاؤ تاری	چشم تنگ	حه‌سوید
گه‌زو مه‌قه‌س یین ده‌ستی ویدا	ریش و قیچی دست اوست	هه‌می شول بده‌ست وینه
ئه‌زمان خوش	شرین زبان	سوحبه‌ت چی
ئه‌زمان خوش	خوش زبان	دشیت قه‌ناعه‌تی دروستبکه‌ت
ئه‌زمان درێژ	زبان دراز	خه‌به‌ر بیژ
گرگی باران دیتی	گرگ باران دیده	خودان نه‌زموه
بن ده‌ست	زیر دست	ته‌په‌سه‌ر کری
خولی ب سه‌ر	خاک به‌سر	بی ده‌سته‌له‌لاته
سه‌خودانی خو نانا سیت	سگ صاحبش را نمی شناسد	ده‌ربرینه ژ قه‌له‌بالغی
شیش دان	سیخ زدن	پالدا نا که‌سه‌کی بو کاره‌کی
ددان تیژکرن	دندان تیز کردن	دقیقت تشته‌کی بده‌ستغه‌ بینیت
دست ژ بی یا درێژتر	دست از پا درازتر	سه‌ر نه‌که‌فتن دکاریدا

دناقبه‌را زمانی کوردی و فارسیدا هندهک جودایه، پیدقییه وهرگیپر ناگه‌هداری نه‌قی چندی ئیدیومین هه‌ین فورمی وان ئیکه، به‌لی واتابا وان بییت، بو نموونه:

ئیدیوما کوردی	واتا	ئیدیوما فارسی	واتا
بی دهست و بی	بی کەس	بی دست و پا	بکیزنه‌هاتی، بی قیمت
حه‌فک ستویر	دهوله‌مه‌ند، دهسته‌لادار	گه‌ردن کلفت	زۆردار
سه‌رگه‌رم	مژیلکرن	سر گرم	مه‌غورر (ژ خوه‌رازی)
خوین سار	جقیل (نه‌شرین)	خونسرد	مروقی کو زوی توره‌نه‌بیت
خوین گه‌رم	خۆرت	خونگرم	خوش مروقی، دلوفان
دهست به‌ردایی	نه‌یی مالکهره	دست باز	مروقیه‌کی نان دهه
خو فروش	خایین	خود فروش	له‌ش فروش

3.2. وهرگیپانا ئیدیومان ب رپیا هه‌مان ر‌امان لی هه‌مان واتا، به‌لی ب فورمه‌کی جودا⁽³²⁾، بو فورم جودایه، نه‌وژی ب رپیا فه‌دیتنا ئیدیومه‌کا نموونه:

ئیدیوما کوردی	ئیدیوما فارسی	واتا بر هه‌ردو زمانان
کونجی ژ دهستان نارژن	- اب از دستش نمی چکد -(ناخن خشک)	به‌خیل و ره‌زیل
دفن بلند	بلند پرواز	خو مه‌زنکرن
بیژی بمره دی مریت	حلقه به گوش	گوه‌دار
بی ده‌د و نه‌زمان	سه‌ر به زیر	مروقیه‌کی شه‌رمین، ب نه‌ده‌ب
بی ده‌لنگ	چشم زاغ	بی شه‌رم و بی حه‌یا
وه‌غه‌را دو ماهی کر	سر به زمین گذاشتن	مردن
ناگری ژ ناؤ چافان دچیت	از جا در رفتن	توره‌بون
شیری د ده‌قیدا	بچه قنداقی	بی نه‌زمون و بی ته‌جریه
به‌رسینگ گرتن	پنجه در یقه افکندن	به‌رامبه‌ر ئیک راهه‌ستان
رابوونه چه‌پا	سر از پانشناختن	که‌یفخوش بوون
خوه هاقینه پشت لاندکا وی	دست به دامان شدن	خوه هه‌وجه‌کرن
تاما ده‌قی خوشکرن	سیبیل چرب کردن	به‌رتیل دان
خو ب ده‌ستفه به‌ردان	زانو زدن	رازی بوون
نافا تیگه‌ریای	شاش کسی کف کردن	بالغ بوون
ته‌یره‌کی غه‌ریه	ستاره سهیل بودن	ئه‌وی کیم دیار بییت
هاقیته پشت خو/ پانکا خو دایی	زیر پا گذاشتن	گرنگی نه‌دان

وەرگێڕ هەندەك پێزانینێن زێدە ل پەراوێزی
تومار دكەت كو بو تیگەهشتنا پەيشە كی یان
دەربەرینە كا نامۆ د كولتووری زمانی ئارمانجدا
هاریکاریا خویندەقانی بكەت⁽³⁴⁾، بو نموونە:

3.3. وەرگێڕان ب دارژتنە كا نوی: ئەوژی ب پێیا
دروستكرنا دەربەرینە كا گونجای بو ئەوی ئیدیومی،
ئەوژی ل دەمی هەمان دەربەرین د زمانی ئارمانجدا
نەبیت، هەروەسا دەمی گوهورینین شیوازی
دناقبەرا هەردوو زماناندا هەبن⁽³³⁾، گەلەك جاران

پاڤه كرن ب زمانی كوردی	ئیدیۆمێن فارسی
مروڤه كی لهق و لوق و زه عیڤ	میرزا مقوا
مروڤه كی رهق و ههشك	باتری قه له می
كچه كا گه له كا جان	پاناسونیک
له شهروشه	پسته خانم
بهژن بلند	شاسی بلند
مروڤه كی تامسار	خيارشور
ته مهبل و كسلان	گلابی
توره بون	مگسی شدن
ئه ئهجامدانا كاره كی بی سود و بی مفا	زیره به کرمان بردن
كه سه كی مه لاق	چای شرین
ئه و كه سی ب چاقه كی بیت	اضغیر به لامپ
مردن	افقی شدن
زارو كه كی پاكژ و بزوین	بچه پاستوریزه
ئه و كه سی د بهر ئیكی را دئاخفت	پارازیت

پاڤه كرن ب زمانی فارسی	ئیدیۆمێن كوردی
مجامله كسی را كردن	ته كلیفین بامەرنییا
چیزی كه خیلی خوب باشد	كهزانا ئورمانیا
كسی كه سرگردان و گرفتار است	حالی زه مهبل فروشی
در هم امیخته (قاتی پاتی)	گیلما گافانی
چیزی كه هرگز دروست شدنی نیست	خهونا حیشتزی

ئەگەری نەشیانا دروستكرن و دیتنا ئیدیۆمه كی یان
ژبەر هەندەك ئەگەرین شیوازی یین تاییهت یین

3.4. لادان: د شیاندایه هەندەك جاران ئیدیۆم بهینە
لادان، چ ب ئەگەری نەبوونا بهرامبەرە كی یان ژ

هۆکار و نه‌گهرین گریډای ب دروستیونا ئیدیومان د ههردوو زماناندا، نه‌بوونا وه‌رگیره‌کیّ شاره‌زا د کولتور و فهره‌نگا ههردوو زماناندا).

- گه‌له‌ک ئیدیومی هه‌ڤشکین هه‌ین دناقه‌را زمانیّ کوردی و فارسیدا، کو نه‌ه هه‌ڤشکیه دزفریته‌قه بو کولتوروی هه‌ڤشکیّ رۆژه‌لاتی، کولتوروی ناینی ئیسلامیّ یی هه‌ڤشک، هه‌فسوی، زیده‌باری پروسیسا وه‌رگیره‌را راسته‌وخوه و نه‌راسته‌وخوه.

- گه‌له‌ک ئیدیوم د ههردوو زماناندا یین هه‌ین هه‌مان فۆرم یی هه‌ی، به‌لی هه‌مان واتا نینه.

- ئیستراتیجیه‌تین وه‌رگیره‌را ئیدیومی کوردی و فارسی، نه‌شان رییان بخوه‌ده‌گریت، نه‌وژی: (وه‌رگیره‌را ده‌قاوده‌ق، وه‌رگیره‌را ئیدیومان ب رییا هه‌مان واتا به‌لی فۆرم جودابیت، وه‌رگیره‌را ب دارژته‌کا نوی، لادان).

په‌راویز

- (1) Cooper Thomas .c (1998) : 255- 266
- (2) Mcglone matthew s. glucksberg sam and cacciari cristina (1994) : 167 – 190 □
- (3) Cacciari cristina and patrizia tabossi (2014): 27
- (4) محمد علي الخولي (1982): 125.
- (5) Crystal, D. (2003): 225-226
- (6) R,L,Trask(2007) : 114
- (7) Collins, H (2000): 70
- (8) محمد معروف فتاح (1986): 68.
- (9) سامي عياد حنا و اخرون (1997): 61
- (10) فتاح مامه‌ه‌لی (1998): 38
- (11) Glaser, R. (1988):268
- (12) Nida e.a and Charles taber (1982) : 12□
- (13) J.munday (2009): 186□

زمانی نارمانج، پیدڤیه نه‌ه لادانه ژی کارتیکنی ل سهر واتایی نه‌که‌ت ئانکو نه‌ه ئیدیومه د تیکستیدا توخه‌کیّ بنه‌ره‌ت نه‌بیت⁽³⁵⁾. بو نمونه: د قی رستا فارسیدا نه‌م دشیین ئیدیوما (خفن)ب واتایا (سهرنج راکیش و گه‌له‌ک خوش و باش و دروست واتا هه‌قالنه‌قه‌که گه‌له‌ک زیده‌رویا تیدا هه‌ی) لاده‌ین بیّ کو کارتیکنی ل واتایا رستی بکه‌ت.

- حرفی که او زد خیلی خفن و بی نقص بود. - نه‌و ئاخفتنا کو وی کری یا بیکیماسی بو.

د زمانی کوردیدا چونکی به‌رامبه‌ر ئیدیوما (خفن) ئیدیومه‌کا کوردی مه‌ نینه نه‌گه‌ر به‌یتنه لادان ژی کارتیکنه‌کا مه‌زن ل واتایا رستی ناکه‌ت، چونکی په‌یفا بیکیماسی دشیت واتایا رستی بو مه‌ ته‌مام بکه‌ت، بیّ کو په‌یفا (خفن) به‌یتنه بکاره‌ینان.

نه‌نجام

- ناریشین وه‌رگیره‌را ئیدیومی کوردی و فارسی بو نه‌شان هۆکاران دزفریت، نه‌وژی: (سروشتیّ مه‌جازیّ ئیدیومان، بکاره‌ینانا ههردوو واتایین ده‌رپرینین ئیدیومی نه‌وژی واتایا ئیکیّ و واتایا ئیدیومی، جیاوازا ژینگه‌هیّ یان چوارچووڤیّ کولتوروی یی ههردوو زمانان، نه‌زانینا نه‌وان

– علي سيد الصاوي (1998)، نظرية الثقافة، سلسلة عالم المعرفة 223، مراجعة: الفاروق زكي يونس، المجلس الوطني للثقافة والفنون والآداب، الكويت.
– كريم زكي حسام الدين (1985)، التعبير الاصطلاحي: دراسة في تأصيل المصطلح و مفهومه و مجالاته الدلالية و انماطه التركيبية، ط1، مكتبة الانجلو المصرية، بنها.
– محمد علي الخولي (1982)، معجم علم اللغة النظري: انكليزي-عربي، مكتبة لبنان، بيروت.

ج- ژيدري نمونين فارسي:

- حسن انوري (1383)، فرهنگ كنايات سخن، دو جلدی، انتشارات سخن، كتابخانه ملي ايران، تهران.

د - ژيدهر ب زمانن ئينگليزي:

Cacciari cristina and patrizia tabossi (2014), idioms processing, structure, and interpretation, 2nd edition, new york, psychology press.
– Cft. Ghazala, mez maz meryem (2009). problems of idioms in translation acse study ; first year master, mentour university- Constantine.
– Collins, H (2000), Collins Cobuild Dictionary of Idioms (2000) <http://www.elearnaid.com/>
– Cooper Thomas .c (1998), teaching idioms foreign language annals.
– Crystal, D. (2003). A Dictionary of Linguistics And Phonetics. 5th Ed., Black Well Publishing.
– F,R, Palmer (1981) Semantics, 2nd edition, Cambridge University press, Cambridge.
– Ghazala, H. (1995). Translation as Problems and Solutions. (4th ed). Syria: Dar El-Kalem El-Arabi.
– Glaser, R. (1988). The Grading of Idiomaticity as a Presupposition for a Taxonomy of Idioms. Understanding the Lexicon: Meaning, Sense and World Knowledge. In Lexical semantics. (Ed.) Werner Hüllen and Rainer Schultze. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 264-279.
– J.munday (2009), the routledge compass to translation studies, London.
– Joos, M. (1962). The five Clocks. Supplement to International Journal of American Linguistics. 28, Part V.
– Mcglone matthew s. glucksberg sam and cacciari cristina (1994), semantic productivity and idiom comprehension, discourse processes.

- (14) J.munday (2009): 184
(15) J.munday (2009): 186
(16) Palmer, F.R. (1981) : 99
(17) Mona baker (2011) : 69
(18) كريم زكي حسام الدين (1985) : 37-36.
(19) Cft. Ghazala, mez maz meryem (2009): 9.
(20) Ghazala, H.(1995): 24
(21) هدى عبدالقادر قاسم (2015) : 49.
(22) هدى عبدالقادر قاسم (2015) : 102-101.
(23) Schmitt .N, (2000): 35
(24) Cft. Ghazala, mez maz meryem (2009): 9.
(25) هدى عبدالقادر قاسم (2015) : 49.
(26) علي سيد الصاوي (1998) : 29
(27) هدى عبدالقادر قاسم (2015) : 48.
(28) هدى عبدالقادر قاسم (2015) : 48.
(29) Joos, M. (1962) : 13
(30) هدى عبدالقادر قاسم (2015) : 49.
(31) Baker, M. (2011): 72
(32) Baker, M. (2011): 74
(33) Baker, M. (2011): 74
(34) Thalji mohammed basam (2015) : 18-19
(35) Baker, M. (2011): 77

ژيدهر

أ- ژيدهر ب زمانن كوردي:

– ففته تاح مامه عهلي (1998)، ئيديهه له زمانن كورديدا، نامهي دكتورا، كوئيزي ناداب، زانكوي سه لآحه ددين، هه و ليير محمد معروف فتاح (1986)، ديسان ئيديهه م ئيداضوونه و ويةك لة بهر روئنايي زمانة وانيدا، طوطاري كوري زانباري عيراق (دةستةي كورد)، بهرطي تازدهه م، به غدا.
– هدى عبدالقادر قاسم (2015)، سيمانتيك و پراگماتيكا ئيديومان د زمانن كورديدا، ناما دكتورايين، فاكولتيا زانستين مروفايه تي – سكولا نادابن، زانكوي دھوك، دھوك ب

– ژيدهر ب زمانن عهه بهي:

– سامي عياد حنا و اخرون (1997)، معجم اللسانيات الحديثة، ط1، مكتبة ناشرون، لبنان.

- Thalji Mohammed Basam (2015), The Translation of Proverb : Obstacles and Strategies, Middle East University, Amman-Jordan, May
- R, L, Trask(2007) Language and Linguistics: The Key Concepts, 2nd edn. Edited by Peter Stockwell. Abingdon, Oxon: Routledge.
- annals.
- Mona baker (2011), in other words a course book on translation ,2nd edition, routledge London and new york.
- Nida e.a and Charles taber (1982), the theory and practice of translation ,Holland, e.j. brill, leiden.
- Schmitt, N. (2000). Vocabulary in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press.

الخلاصة

البحث يدور حول موضوع استراتيجيات ترجمة التعبيرات الاصطلاحية بين اللغة الكردية و الفارسية، اعتمد البحث على المنهج الوصفي المقارن، اللغتين متقاربتين و خاصة هناك مقارنة معجمية بين اللغتين الفارسية و الكردية، حيث هناك مجموعة من الكلمات و التعبيرات المشتركة بين اللغتين ومن هذه التعبيرات الاصطلاحية، لان هذه التعبيرات الاصطلاحية تمتلك صبغة ثقافية، لذلك هناك اختلافات بين التعبيرات الاصطلاحية في اللغتين. في هذا البحث ركزنا الاهتمام بترجمة التعبيرات الاصطلاحية بين اللغتين، من اجل اضهار و توضيح بعض الجوانب تحدثنا عن مفهوم التعبيرات الاصطلاحية و خصائصها كذلك ناقشنا موضوع الترجمة و التعبيرات الاصطلاحية، التكافؤ في الترجمة، مشاكل و صعوبات ترجمة التعبيرات الاصطلاحية، و في نهاية البحث ومع استعمال الامثلة التوضيحية ناقشنا موضوع الاستراتيجيات المستعملة في ترجمة التعبيرات الاصطلاحية بين اللغة الكردية و اللغة الفارسية.

ABSTRACT

This research deals with translation strategies of idioms in Kurdish and Persian. The research followed the descriptive comparative approach. The two languages are similar since there is a lexical approach between them. There are a number of common idioms and expressions including idiomatic expressions since such expressions have a cultural characteristic. Thus, there are differences between the two languages in terms of idiomatic expressions. This study focuses on translating idiomatic expressions from Kurdish into Persian to explore and clarify some aspects. It discusses the concept of idiomatic expressions equivalence translation and problems and difficulties of translating idiomatic expressions. With the use of illustrative examples the research tackles the strategies used in translating idiomatic expressions between Kurdish and Persian.